



Бястинов Герасим Прокопьевич

төрөөбүтэ 75 сыла



*Киэн туттар биир дойдулаахпыт,
төрөөбүт төрүт тыл пропагандиһа,
энтузиаст учуутал, Чымынаайы оскуолатыгар
завуһунан, директорынан үлэлээбит,
республикаҕа национальной концепцияны
биир бастакынан төрүттэспит уонна
Чымынаайы авторскай оскуолатын тэрийбит,
“РФ норуотун үөрэҕириитин туйгуна”,
“РФ үтүөлээх учуутала”,
“Дети Саха-Азия” фонд стипендиата,
педагогическай үлэ ветерана,
РФ журналистарын союһун чилиэнэ,
Уус-Амма нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо*



***Бястинов
Герасим Прокопьевич-
Дьулурба
Таатта улууһун
Собуйугар
1948 сыл
кулун тутар 5 күнүгэр
колхозтаах дьииэ кэргэннэ
төрөөбүтэ.***



Аҕата Прокопий Прокопьевич Бястинов «Ньургунун» колхозка хонуу үлэтигэр үлэли сылдьан 1943 сыллаахха Кыһыл Армия кэһкэтигэр ыңгырыллар. Японияны утары сэриигэ кыттар. 1946 сыллаахха дойдутугар эргиллибит. Наһараадата: «Японияны кыайыы иһин» мэтээл.

Ийэтэ Винокурова Мотрена Васильевна Байаҕантай улууһун 1 Игидэй нэһилиэгэр төрөөбүтэ. «Ньургунун» холкуоска араас үлэлэргэ үлэлээбитэ.

*Чымынаайы, Чычымах оскуолаларыгар
үөрэммитэ.*

*Бүлүүтээби педучилищени, СГУ саха салаатын
үөрэнэн бүтэрбитэ. 1970 сылтан идэтинэн саха
тылын уонна литературатын учууталынан
айымньылаахтык үлэлээбитэ.*

1975-1977сс. Тааттаба райкомолга үлэлээбитэ.

*1981 сыллаахха Уолба оскуолатыгар
директордаабыта.*





***Чымынаайы оскуолатыгар
завуһунан, 1987-1994 сыллардаахха
директорынан үлэлээбитэ.
Бу сылларга республикаҕа
национальной оскуола
концепциятын төрүттээһингэ биир
бастакынан ылсыбыта уонна
Г.Д.Бястинов-Бэс Дьарааһын
аатынан Чымынаайы авторскай
оскуолатын тэрийбитэ.
Төрөөбүт төрүт тыл пропагандиһа,
энтузиаст учуутал.***



ПЕДКОЛЛЕКТИВ 1980-1981 УЧ. Г.













1993 сыллаахха Дьокуускайга буолбут национальнай оскуола сайдыытын Концепциятын онгорор ЮНЕСКО Бүтүн Аан дойдутаабы конференциятын кыттыылааба.

1994 сыл күһүнүгэр Россия үөрэхтээһиннэ делегациятын састаабыгар киирсэн Америка холбоһуктаах штаттарыгар биир ыйдаах командировкаба сылдыбыта уонна “Америкаба сырыттаахха”(суоллаабы очерк) кинигэтэ 2000с бэчээттэммитэ.

Учууталлар X республикатаабы съезтэрин, “Чөл олох иһин” республика I форумун кыттыылааба.

1996 сыллааха Таатта улууһугар “Сыл бастын учуутала” бириһи ылбыта.





*Герасим Прокопьевич олобу кытта
тэнгэ хаамсар улахан таһымнаах,
үлэни өрө туннут үтүөкэн
салайааччы этэ.*

*Өрөспүүбүлүкэ, улуус, нэһилиэк
общественнай, политической,
культурнай хамсааһыныттан
туора турбакка сыралаах кылаатын
киллэрбитэ.*

*Уус-Амма нэһилиэгэр партийнай
тэрилтэ сэкиретээринэн үлэлээбитэ.
Араас таһымнаах быыбардары
ыытыспыта.*





Анна, Герасим Бястиновтар биир бастакынан хомуска дьиз кэргэн “Алгыс” диэн ансамблы тэрийбиттэрэ. Үгүс көрүүлэр лауреаттара. Ол иһигэр Улуу кыайыы 40 сылыгар аналлаах фестиваль лауреаттара буолан медалынан наҕараадаламмыттара. Якутскайга радиоҕа, телевидениеҕа уһуллубуттара. Чурапчыга зональнай көрүү лауреаттара буолбуттара.

Дьиз кэргэн оһуохайга конкурс кыайыылаахтарынан буолаллар.

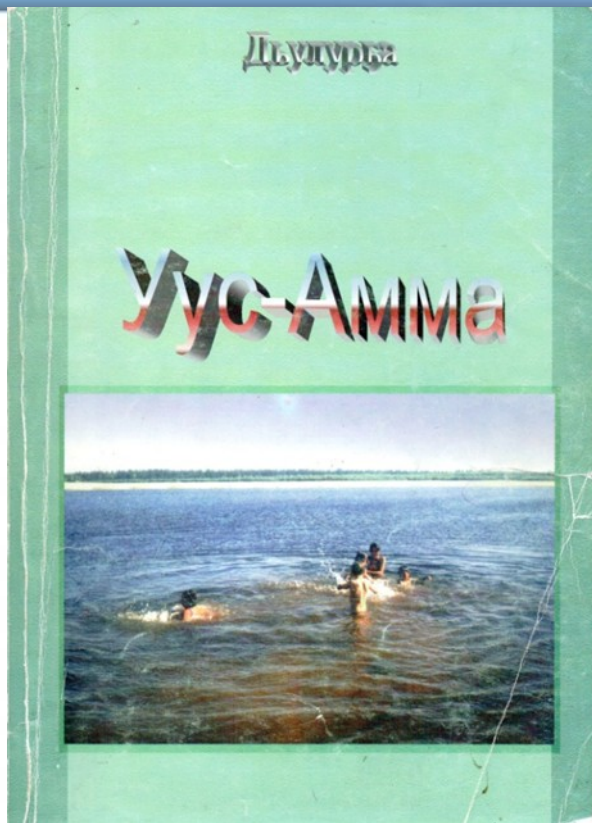
Анна Егоровна – начальнай кылаас учууталынан үлэлээбитэ, методист учуутал, СӨ Учууталлар учууталлара.

4 оболоохтор, сиэннэрдээхтэр, хос сиэннэрдээхтэр.

Герасим Прокопьевич айылҕаҕа сылдьарын, бултуурун, балыктыырын сөбүлүүрү. Дэгиттэр талааннаах, дьинг сахалыы өйдөөх-санаалаах аймахтарыгар, билэр дьонноругар, доҕотторугар мэлдьи үтүөнү онгороро, күүс-көмө, сүбэ-ама буолара. Амарах аҕа, истинг кэргэн, олус кыһамньылаах, барыны-бары сатыыр дьиз-кэргэн баһылыга этэ.







Бястинов Г.П.-Дьулурба. Уус-Амма(нэһилиэк олобун,
дьонун-сэргэтин туһунан кэпсиир кинигэ). —
Дьокуускай, 2000. — 186с.

*Герасим Прокопьевич уус-уран
литературанан оскуолаба үөрэнэр
кэмиттэн дьарыктанар.
1971 сылтан оройуон, республика
хаһыаттарыгар кэпсээннэрэ,
очеркалара бэчээттэнэллэр.*

*Бястинов Герасим Прокопьевич-
Дьулурба
11 кинигэ автора.*

*2000 сыллаахха “Уус-Амма” диэн
төрөөбүт нэһилиэгин
сүүс сыллаах историятын
көрдөрөр
боччумнаах үлэни бэчээттэппитэ.*

Үлэбин нэһилиэгим уонна оскуолам тэриллибиттэрэ 70 сылларыгар аныыбын

Автор

Силиһэ суох мас үүммэт. Көлүөнэлэр
силистэрэ ааспыт олохтон тардыһар. Ол
силис - история. Кини силигирир сүмэһинэ -
кырдьык. Дьон ааспыт умуо суохтаах.
Умунна да силиһэ суох буола түһэр.
Кырдьыктан туораата да, ол силис шиик
тардар сүмэһинэ суох буолан инэн хатар

Уолсайынан, нэһилиэк, улуус историятын игэн-токон үөрэтэр
наада. Маныаха аналлаах бастакы кинигэлэр баар буолдулар.
Чугастаары биш-икки сылга улуустар историяларыгар аһаммат
кинигэлэри сир ахсын таһаарар наада. Гуманитарнай чинчийиш
институтугар, Саха университетигар, соҕунары киэҥик тарҕатар
средстволарга итилик үлэлэри таһаарыа методическай, атын
даҕаны практической көмөнү оторор наада.

М.Е.НИКОЛАЕВ

("Сахаар сарсын хайдах буолуот?" "Саха Сирэ" хайаат 1999 с.
похосуну 22 к., Саха Республикаһы Президентэ М.Е.Николаев айар
интеллигенцияны кытта көрсүһүүгэ этиһистэнэ)

Автор туһунан абыһах тыл



Хайа баҕарар омук бэйэтин урукку оторон
ааспыт көлүөнэ дьон олохторун-дьаһахтарын,
дьарыктарын, культураны билэр, үөрэтэр,
ытыктыыр уонна онно сүгүрүйэр буолабына
эрэ омук буолар. Улахан омуктар бэйэлэрин
төрүттэрин-уустарын 7-с көлүөнэҕэ тиийэ
билэлэр. Сорохтор онно анаан научнай үлэлэри
суруйаллар. Кэники кэмгэ саха дьонно
бэйэлэрин төрүттэрин-уустарын билэргэ,
үөрэтэргэ дьаһыһан туран үлэлэһи эрэлэр.

Мин Чымнаайы орто авторскай
оскуолатын саха тылыгар учуутала
Г.П.Бястинов бэйэтин нэһилиэгин Уус Амма
историята дин үлэтин билсиптэн, ааһан
баран манньк санааҕа кэлиим.

Үлэ барыта XXV бастан турар. Манна
нэһилиэк 100 сыллаах олобо, сайдыыта
барыта көстөр. Бу үлэ хас да сыллар
усталарыгар дьаныардаахтык хомуллубут
матырыйаал, дьиннээх историческай
чахчыларга тирэҕирбит: оройуон архыбыгар
баар колхоз саҕанаары, сэрин кэминээри
докумуоннар туһаныллыбыттар. Сөбуй,
Төрүт, Үрүн Хайа, Чымнаайы
учаастактарыгар олоро сылдьыбыт дьон
нэһилиэк ытык кырдьаастарын тус
ахтыларыгар олохуран суруллубут.

Билингги көлүөнэ дьон бу Герасим
Прокопьевич нэһилиэгин сайыытын 1900
сылтан ыла хаан сырлаптыгын интэриэһиргээн
абыһахтара. Ол курдук 3-с балаһа "Төрүт-ууһу
билэр түһүлгэ" дьон ааттанар. Бу балаһа
туһаныллыбыт, бэҕээтэммит докумуон элбэх
дьон интэриэһин тардыа дьон саныбын. 1921 с.
суруллубут дьон испийлэгэ, хос элээрбит,
эбэлэрит төрөөбүт сыллара барыта ыйыла
сыллар.

Онон, автор этэрин курдук, бу үлэ
суруллубут суолтата сүнгэн улахан. Аныгы
ыччат өбүгэлэрин олохторун билбэт,
интэриэһиргэбэт буолабына сайдар
кэскилэ суох.

Анна Ивановна МАРКОВА, Чымнаайы
орто авторскай оскуолатын историяҕа
учуутала, 1999 сыл, ыам ыйа.

Бястинов Герасим Прокопьевич 1948
сыллааха кулун тутар 5 күнүгэр Уус Амма
нэһилиэгэр Сөбуйга төрөөбүтэ. Бүлүүтэҕи
педучилищени, кэлин 1981 сыллааха СГУ
саха салаатын үөрөнөн бүтэрбитэ. Ити сыл
Уолба оскуолатыгар директордабыта,
Чымнаайы оскуолатыгар завучуан, 1987-
1994 сылларга директоруан үлээбиптэ. Бу
сылларга республикаҕа национальнай
оскуола Концепциятын төрүттээһингэ биэр
бастакынан ылсыбыта уонна Чымнаайы
авторскай оскуолатын тэрийбитэ. Төрөөбүт
төрүт тыл пропагандиһа, энтузиаст учуутал.

Отучча сыл устатыгар суруйар үлэһин,
хаймаачыт быһыытынан дьарыктанна. 1996
сылга улуһугар "Бастыҥ Учутал" бириһтин
ылбыта. 1992 сыллааха Дьокуускайга
буолбут Национальнай оскуола сайдыытын
Концепциятын онорсор ЮНЕСКО бүтүн
аан дойдутаагы конференциятын
кыттылааҕа. 1994 сыл күһүнүгэр Россия
делегациятын састаабыгар киирсэн
Америкаҕа биэр ый командировкаҕа
сылдьыбыта. Оскуолатыгар суруйааччы Бэс
Дьарааһын аатын интэриэри ситиспитэ.
Кэргэнэ Анна Егоровна учуутал. 4
оҕолоохтор, 6 сиэннээхтэр.

Билигин Чымнаайы орто авторскай
оскуолатыгар саха тылын, уонна
литератураны учууталынан үлэлиир. РФ
журналистарын союһун чилиэнэ.

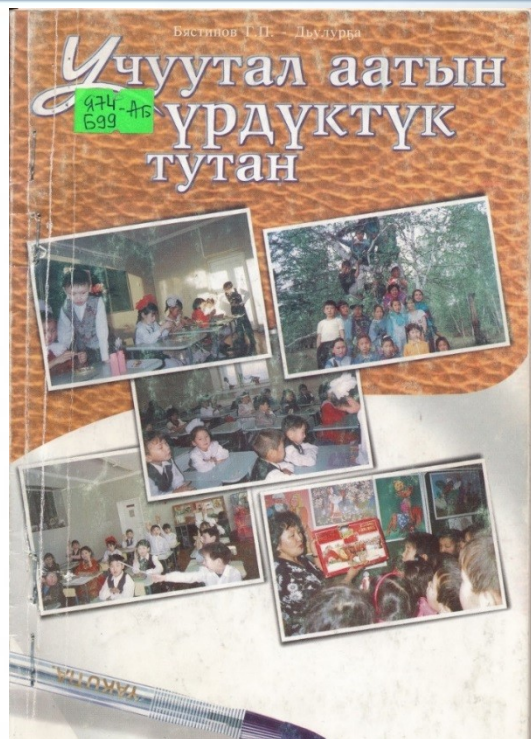


Умнуллубат кутаа курдук
Герасим Бястинов

Ийэ-аба туттубут
Истин киһи учууталбыт,
Үйэлээби, үчүгэйдэ
Ингэрэргэ, иитиэхтииргэ

Обо дьонго суолдьут сулус
Умнуллубат кутаа курдук,
Учууталбыт мэлдьи онук
Умнуллубат өйдөбүннүк...

**Учуутал идэлээх журналист
үөрэхтээһин үлэһиттэрин
тустарынан
айымньылаах үлэбэ ылсан:**
"Учуутал аатын үрдүктүк
тутан"(2000с),
"Учуутал – уһуйааччы"(2002с),
"Алтан чуораан
аргыстаах"(2002с),
"Кэскили түстээччилэр"(2004с),
"Сүгүрүйэр сырдык
кыһабыт"(2006с) –
сүүһүнэн учууталлар айымньылаах
үлэлэрин опыттарын сырдаппыт
книгэлэрэ бэчээттэнэн
тахсыбыттара.



Бястинов-Дьулурба, Герасим Прокопьевич.
Учуутал аатын үрдүктүк тутан: (Таатта
улуунун начальнай кылаастарга учууталларын
туһунан очеркалар)/Г. П. Бястинов-Дьулурба. -
Дьокуускай: 2000. - 128с.: ил., портр.

*Кинигэбэ алын кылаас
учууталларын айымньылаах
олохторо, үлэлэрэ сырдатыллар.
Учуутал олоҕо-ситимэ быстыбат
уһуйуллуу, үөрэнии.
Учуутал төрөппүттэрин,
үөрэммит учууталларын үтүөлэрин
ингэриммит,
сир үрдүгэр баар сырдыгы, ырааһы
энэрдэспит кэрэ киһи.*



Бястинов-Дьулурба, Герасим Прокопьевич. Учуутал - уһуйааччы: (Таатта улуһун бастыһ үлэлээх учууталларын туһунан кэпсиир кинигэ) / Г.П. Бястинов-Дьулурба. - Ытык Күөл : Таттинская улусная типография, 2002. - 131с.

Кинигэбэ улуус айымньылаахтык үлэлиир учууталларын олохторо, үлэлэрэ, ыччаты иитиигэ санаалара сырдатыллар. Учуутал сырдык санаата, ыллыктаах өйө, дьулуһуута кинини үөрэппит, бииргэ энгэрдэспит дьонуннуун кытта ахтыллар.

«Учууталлар барахсаттар
Уу ньирэй бэйэбитин
Улаатыннаран бараннар
Кэлин туох-ханнык эбиппитин
Кэтээн көрө сылдьааччылар.
Биһиги туспутугар ыалдьааччылар.
Үчүгэйбитигэр - үөрэллэрин сөбүүн;
Куһаҕаммытыгар - хомойоллорун көрүүн.
Аар кырдыаҕас аҕаларым,
Бизнсийэлээх учууталларым,
Миигиттэн хомойботоллор ханнык
Өрүү үөрэ сырыттыннар маннык»

Леонид Попов



Бястинов-Дьулурба, Герасим Прокопьевич.
Алтан чуораан аргыстаах : (Таатта улууһун
үөрэҕириитин үлэһиттэрин-учууталларын
туһунан очеркалар)/Г. П. Бястинов-Дьулурба.-
Ытык-Кюель:Таттинская улусная типография,
2002. - 126с. : ил., портр.

Кинигэбэ Таатта улууһун оскуолаларын
бастыҥ үлэлээх учууталларын туһунан
очерк ньыматынан кэпсэнэр. Айымньы
геройун оҕо сааһа, ийэ-аҕа таптала,
үөрэппит учууталлара, эдэр саас
доботторо, үөрэммит, үлэлээбит
сыллара, үөрэх-иитии боппуруостарыгар
санаалара ааҕааччыга тиэрдиллэр.

Учуутал олоххо уһуйааччы
быһыытынан сыаналанар.

Кинигэ ис хоһооно учуутал үлэтин
опытын кэпсииринэн сибээстээн
ааҕааччы киэн сэнээриитин ылыан сөп.



Бястинов-Дьулурба, Герасим Прокопьевич.
 Кэскили түстээччилэр / Бястинов Г. П. -
 Якутск : Булл, 2004. - 146 с., ил.

Автор П.А.Ойуунускай аатын сүгэр
 Чөркөөх орто лаборатория-оскуолатын
 опыттаах учууталларын өр сыллаах үлэлэрин,
 кинилэр эдэр ыччаты иитиигэ-үөрэтиигэ
 муспут баай опыттарын, саганы көрүүлэрин,
 дьүккүөрдээх үлэ түмүгэр сөбүмэр
 ситиһиилэрин ситиһии сэнэргиир. Очерк-
 кинигэ улуус, республика учууталларыгар,
 иитээччилэргэ, төрөппүттэргэ методической
 өттүнэн эмиэ туһалаах буолуон сөп. Бэйэтин
 үлэтин Чөркөөх оскуолата федеральной
 эксперименттэ үлэтэ республика
 оскуолаларыгар үтүө холобур буоларын бу
 кинигэ кэрэнэлиэн сөп.

Умуллубат кутаа курдук

Герасим Бястинов тыллара



Ийэ-аҕа туттубуппут
Истин киһи учууталбыт,
Үйэлээҕи, үчүгэйи
Инэрэргэ, иитиэхтииргэ

Хос ырыата:

Оҕо дьонно суолдьут сулус
Умуллубат кутаа курдук,
Учууталбыт мэлдьи оннук –
Умнуллубат өйдөбүннүк.

Үөрэх-билии танарата,
Үүнүү-сайдыы төлкөһүтэ,
Оҕо-аймах кутун тута
Олох дьолун олохтуоҕа.

Сүүрбэ биирис сана үйэ
Суолун ыйар сүбэһитэ
Сүдү киһи Учууталга
Сүгүрүйүө Саха сирэ.



Очеркист-журналист 2004с.

***“Турдарбын халлаанга
тийийэм этэ” диэн***

***Таатта улууһун суолун тутууту
историятын туһунан,
“Харбалаах”(2005с),
“Тутуу – сайдыыбыт
сиэркилэтэ”(2005с),
“Киһиэхэ суобас диэн
баар”(2008с)***

***улуус историятын
сырдатыыга кинигэлэри
ааҕааччыларга бэлэх ууммута.***



Г.П.БЯСТИНОВ-ДЬУЛУРБА



**ТУРДАРБЫН ХАЛЛАНГА
ТИИЙЭМ ЭТЭ** (Суол)



Бястинов - Дьулурба, Герасим Прокопьевич.
Турдарбын халлаанга тийийэм этэ : (суол) / Г.П.
Бястинов - Дьулурба. - Дьокуускай : Бичик, 2004. -
193с.: фот.



Суолу кытта олох сайдыта ыкса
сибээстээх. Онон бу суолталаах тыын
боппуруос быһаарыллыта Таатта улууһугар
хайдах сабаламмытын, бүгүнгү күнгэ үлэ-
хамнас туруга хайдабын, инники былааннар
тустарынан кэпсээнэр. Суолу онгорооччулар
ахтыылара кинигэ ис хоһоонун байытан,
дирингэтэн биэрэллэр.

СУОЛ БААР БУОЛАН

1973—1974 сыллар эбиттэрэ дуу, чопчу өйдөөбөппүн. Оччолорго республика биллиилээх сүүрүгэ, быһыа Андрей Устинов Харбалаахха, чуолкайдаан эттэххэ, “Коммунизм” совхозка спорт инструкторынан үлэтиирэ.

Мин Чымынаайы оскулатыгар учууталлыырым. Ыам ыйын бүтүүтэ быһыылаага, Ытык Күөлгэ туохха тахса сылдыбытым эбитэ буолла, улахан кыһалгата суох киһи мээһэ тахсыбат буолара. Суол суогулттан, суол айана эрэйэ бэрдиттэн.

Ытык Күөлтэн булсуһан, бииргэ аргыстаһан, киһирэр буолбуппун. Мин — Чымынаайыга, Андрей Устинов — Харбалаахха. Биллэн турар, сатыы.

Күн балачка үһэ ойбутун кэнниттэн, чэй, өйүү ылынан баран, сатыы туһунэн кэбистибит. Куоппат буоллааххына аргыстаһыам диэн киһи-биниһин эрдэ дуоҕабардастыбыт. Ол да гыннар син-биһир биэс-алта хардыы урутаан иһэр. Мин кылгас остоох саппыкылаахпын. Андрейым санныгар чэпчэки рюкзактаах. Атаҕар кедалаах быһыылаага.

Суол кытытынаагы кырыһынан хаамабыт. Суол ортотунан кыайан барбаккын. Ханнык да бэйэлээх техника батыллар бадараана.

Уу-хаар, бадараан диэн хайыахпыт баарай, эскирэттиһэн, куоталаһар курдук суллукучуйуу бөгөбүт. Киһим сотору-сотору чуһуурбахтыырын быһыыгар кэпсээн кэҕиңниириттэн кэтэҕэ чолоҕнос. Сылай-быт чинчитэ биллибэт.

Сырыынньа туһуу кэллэҕин ахсын: “Чэ, атаххын босхо ыытаңцын сынньат, бэдьэй”, — диэмэхтиир. Мин бэдьэйиэхтээгэр буолуох сууллуох да курдукпун. Инньэ гынан, түөттүүргү ыам арыый ааһыта бадахтаах, Кыртаах хайатын оройугар биһрдэ баар буоллубут. Миигин Амма өрүскэ мотуордаах оңочо куутун турара. Онтон Андрей Устиновым эйигиттэн дьэ арагыстым ээ диэбиттии, табалыы сизлэн, Харбалаах диэки элэстэнэ турбута.

Оттон 1981 сыл атырдьах ыйын өйдүүбүн. Үөрэх күнэ чугаһаан эрэрэ. Миигин Уолба оскулатыгар директорынан анаабыттара. Онон олоруохтаах дьэбин-уоппун көрөөрү, үлэбин кытта билсээри Уолбага тиийбитим.

Төннүөхтээх күммэр ардах курулааччы түспүтэ. Мин дьолбор П.Алексеев аатынан совхоз директора Уус-Тааттаттан ааһан иһэн тохтообута. УАЗ массыналаага. Батылыннахха массына анньыһар киһи наада эбит.

Оннук да буолбута. Уолба—Ытык Күөл икки ардыгар хаста да батыллыбыппыт. Ийэ-хара көлөһүңүн иһэринэр суол этэ.

Ыкса күһүн Чымынаайыттан Уолбага диэри ДТ-75 тракторынан малбын көһөрбүтүм. Малбытын прицепкэ тизибиппим. Икки игирэ уолаттарбын кытта трактористыын кабинага симиллэн айаннаабыппыт.

Бадарааннаах суол диэн дьэ онно-баара. Сарсыарда эрдэ хоңнон баран түүннэтэ, 17 чаас устата айаннаан, тиийбиппим. Үйэбит-саастыт тухары умнуллубат айаны айаннаабыппыт.

Ити икки холобуру аҕалан тураммын, суол эрэин, суол кыһалгатын, айан амырынын туһунан ахтан аһардым.

Оттон ыла отучча сыл аастага. Оттон билигин хайдагы? Санаа-оноо, үгүс харах уута аргыстаах айаммыт суола — атын хартыына. Дьоллоох дьон айанныр суолара буолла. Чымынаайыттан Уолбага диэри массынанан балтараа чааһынан айаннаан тиийиэххэ сөп. Дьон эрэй-кыһалгата биллэрдик чэпчээтэ. Үчүгэй суол баар буолан. Оттон айаннаан иһэр киһи бу суолу кимнээх туппунттарын, туох техниканын үлэлээн төһөлөөх көмүс көлөһүн тохтубутун, үп-харчы туруорсуллан ороскуоттаммытын, о.д.а. тустарынан, бука, аҕыйах киһи толкуйдуура, тоқкоолоһору буолуо.

Дьэ ол иһин суол үлэтин туһунан суруйар бага санаа үөскээбитэ. Бу санаабын улуустаагы суолу тутар уонна өрмүөннүүр тэрилтэ салайааччытыгар Иван Иванович Бочониңа эппитим. Кини тутатына өйдөөбүтэ, өйөөбүтэ. Үгүс көмөнү оңордо. Үлэһит дьонунуун көрүһүннэрдэ, ахтыылары суруйтарда, архив матырыяалларын хастаран буларда. Миигин тизидэ, таста.

Онон махталым киниэхэ улахан. Улууспутугар суолу тутар, оңорор тэрилтэ тэриллибитэ 70 сыл буолбут. Күрдөх, сүгэ, баһымньы, эрби көмөтүнэн саҕаламмыт суол, саңа үйэ модун техникаларынан оңоһуллор диэри кэми хабаң, сиһилээн ааҕааччыга тиэрдэргэ кыһалынным. 70 сыл устатыгар араас өйдөбүллээх кэм-кэрди аастага. Ол усталаах-туоратыгар үлэлэммит үлэ, оңоһуллубут суол туһунан бу кинигэ кэпсизгэ, сэхэргизгэ.

Иннибитигэр уһун айан суола субулар. Оттон бу суолу дьон-сэргэ туһугар өйдөрүн-санааларын, дууһаларын биэрэн, көмүс көлөһүннэрин тоҕон “дорожниктар” диэн ааттанар дьоннор оңороллор, туталлар.

Кинилэргэ сүгүрүйэр, ытыгылыыр бэлиэбэр бу үлэни суруйдум. Итиэннэ дьол-соргу аргыстаах, кэрэ-бэлиэ ситиһиһилэрдээх ологу баҕарабын.

Герасим Бястинов—Дьулурба



Бястинов-Дьулурба, Герасим Прокопьевич. Тутуу - сайдыбыт кэскилэ : Тааттатааҕы тутуу учаастаҕын историята / Г. П. Бястинов-Дьулурба. - Дьокуускай : Бичик, 2005. - 224с.: ил.

Кинигэбэ Таатта улууһугар тутуу тэрилтэтэ төрүттэнибүттэн сайдыыта көрдөрүллэр.

Ол архыып докумуоннарыгар, хаһыакка бэчээттэммит матырыйаалларга, дьон ахтыыларыгар, хаартыскаларга, автор суруйууларыгар олобурар.

Биэс уон сыл устата тутууга үлэлээбит дьон сыралаах үлэтэ, олоҕо-дьаһаҕа, санаалара, үлэбэ баар итэбэстэр суруллубуттар.



ААН ТЫЛ

Бу кинигэм иннинэ улуус суолу тутааччыларын туһунан «Турдарбын халлааңда тийиэм этэ» диэн кинигэм «Бичик» кинигэ кыһатыгар бэчээттэнэн тахсыбыта. Дьон-сэргэ сэцээрбиттэрин биллэрбиттэрэ. Аны улуус-путугар тутуу тэрилтэтэ үөскээбитэ 50 сылын үбүлүүнэн сибээстээн кинигэтэ суруйуохха диэн «Тааттатутуу» салайааччылара этии киллэрбиттэрэ.

Онон улууспутугар тутуу туһунан кэпсээһин 1953 сылтан сагаланар, бисэ уон сыл усталаах-туоратыгар түөх оңоһуллубута уонна онно кыттыһыт дьоннор тустарынан сурулунна диэн ааҕааччыларга чуолкайдаан этиэхпин наада.

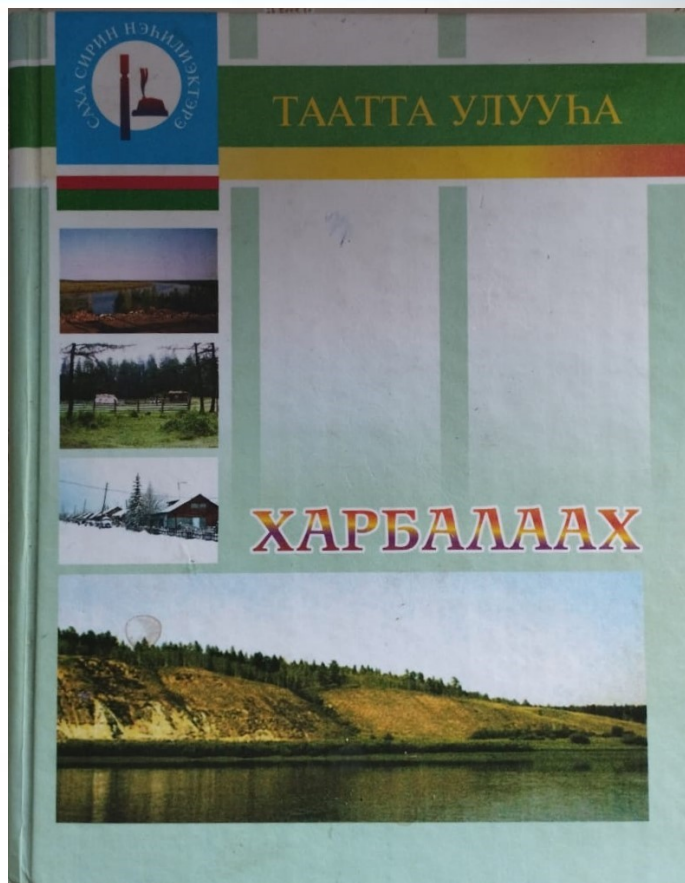
Үлээбит дьонтон ким эрэ кирибэтэҕэ, суруллубакка хаалбыта чуолкай. Ол эрэри улууспутугар тутуу сайдыытын туһунан уопсай өйдөбүл, санаа сүннүүнэн этилиннэ, сурулунна диһи саныбын.

Манньык хомуллан суруллар кинигэ үгүс түбүктээх буолар. Архыыбы, хаһыаттары хасыһааххын, дьонтон ахтыылары, хаартыскалары хомуйуоххун, үлэһит дьоннуун көрсөн кэпсэтиэххин, суруйуоххун, сааһылааххын наада. Ол элбэх толкуйу, санааны, бириэмэни эрэйэр.

Үлэээн ааспыт араас көлүөнэ дьон көмүс көлөһүннэрэ, билигин үлэһит сылдьар дьон сыралаах үлэлэрин түмүгэ ыччат сайдарын туһугар, олохпут инники хардытыгар анаммыта. Ол иһин этэбит: «Тутуу — олохпут, сайдыбыт сиркилэтэ», — диэн.

Кинигэм куну көрүүтүгэр биэр өйгө-санаага түмүллэн көмөлөспүт «Тааттатутуу» ААО үтүөкэн салайааччылара: Калачев Владимир Гаврильевичка, Керемясов Анатолий Николаевичка, Атласов Николай Николаевичка, Табунанова Татьяна Гаврильевнага уонна архыып сэбиэдиссэйэ Слепцова Лариса Петровнага, ахтыыларын суруйбут, кэпсэтит дьоммор, итиэннэ доготорбор Геннадий Мартынович уонна Руда Дмитриевна Степановтарга барга махталбын тиэрдэбин.

Автор



Харбалаах: Таатта улууһа/ [хомуйан онгордулар, бэчээккэ бэлэмнээтилэр: Г.П. Бястинов, В.В. Блахинова].- Дьокуускай: Бичик, 2005.-451с., ил.- (Саха сиригн нэһилиэктэрэ).

Кинигэбэ Таатта улууһун Орто Амма нэһилиэгин ааспыта уонна билингитэ сырдатыллар. «Ыччат романтикатынан» ааттаммыт түөлбэ дьонун-сэргэтин, олобун-дьаһабын туһунан араас докумуоннартан, дьон ахтыыларыттан о.д.а хомуллан нэһилиэк баай историята кэрэһэлэнэр.

Кыраайы үөрэтээччилэргэ, үүнэр көлүөнэ ыччакка, аабааччы киэн эйгэтигэр ананар.



Сүгүрүйэр сырдык кыһабыт : С. Р. Кулачиков-Эллэй аатынан Чычымах орто оскуолатын 100 сыла / [матырыйаалы түмэн, танган уонна суруйан бэчээккэ бэлэмнээтэ Г. П. Бястинов-Дьулурба]. - Дьокуускай : Бичик, 2006. - 320с.:ил.



КЭСКИЛ ОЛОХТОНОР КЫҕАТА

Таатта улуутугар кэрэ кыыс Амма өрүс бизрэгин кыйа үс дэриэбинэ кэккэлэһэ олорор. Чымнаайыга суруйааччы Г.Д.Бястинов-Бэс Дьарааһын төрөөбүтэ. Оскуолата кини аатын сүгэр. Оттон Харбалаах бөһүөлэгин орто оскуолата Н.Е.Мординов-Амма Аччыгыһын аатынан ааттанар.

Харбалаахтан көстөн эрэ ордук сири барааккын Саха народнай поэта С.Р.Кулачиков-Эллэй төрөөбүт-үөскээбит, обо буолан оонньоон-көрүлэн улааппыт “Мойуона” диэн ааттаах кыракый алаас нэлэс ына түһүбэ. Оччово өйгөр:

“Туман буолбут хонуктар
Тумулларын кэтэбэр,
Кыһыл буурба аттаахтар
Ньиргиздэрэ иһиллэр”, —

диэн улуу поэт тыллара көтөн түһүөхтэрэ. Атын айымнылары айбакка даһаны, ангардас бу биир строфатын да иһин улуу поэт дэтиэ этэ диэбигтэрэ сөп даһаны дии саныытын.

Алааһы туорааккын кытта дэриэбинэ дьыэлэриттэн ордук ураты буолан танара дьыэтин үрдүк куупала күлүмүрдээн көстүбэ. Чычымахха саамай ытыктанар миэстэнэн С.Р.Кулачиков-Эллэй аатын сүгэр Чычымах орто оскуолата буолар. Оттон обо-аймах таптаан оонньоор Тоото халдыаһытын анныгар народнай поэт кэриэс-хомурус тыллара бөдөҥ буукубанан суруллубуттарын аабыан:

“Эһиги минигин өйдүөххүт үйү быяан ыһаһар,
Обо хатан куолаһа хоһоон аһар уруогар”, — диэн.

Саамай үөрүүллэбэ — манна үөрөх төрүттэммитэ, оскуола баар буолбута 100 сылын туолар өрөгөйдөөх үбүлүөй бэлиэтэнээри уонна сана үйэ сүүнэ тутуута — икки этэстээх таас оскуола тутуллан дьэндэйэн эрэрэ буолар. Онон обо уруу, дыон-сэргэ үөрүүтэ мунура суох.

Алааска тыкпыт сырдык... Сүүс сыллаабыта, ол эбэтэр биир үйэ анараа өтгүнээбитэ ытас таһынар ыас харана алааска үөрэх сырдыга сандаарыһа чабыллыбыта, билингэ-көрүүтэ тардыһыы саҕаламмыта. Ол иһин улахан үбүлүөй чизэнигэр бу кинигэ сурулунна.

Онон эһиги, ааһааччылар, сүүс сыллаабыттан саҕалаан үөрэх сырдыга Аллараа Амма нэһилиэгэр сыдыаһа тарбаммытын, ону кимнээх төрүттээбиттэрин, бастакы анал үөрэхтээх учууталлар кыһам-нылаах үлэлэрин, күүстэрин-уохтарын харыстаабатахтарын, история кэрдиэс кэмнэригэр кимнээх үлэлээн, үөрэнэн ааспыттарын, кинилэр ситиһиллэрин тустарынан билсээххит турда. Манна Учуутал диэн үрдүк ааты чизэстээхтик сүгөн үлэлээбит учууталларга сүгүрүйүү тыллара үгүстүк этиллэллэрин аабыаххыт.

Өйдөөн-санаан көрүбүөн эрэ. Сүүс сыллаабыта хайдахтаах курдук күүстээх санаа модьуйуунан бастакы оскуола дьыэтин туттулар этэй? Оттон кэлин, үйэ сайдыытын батыһан, Чычымах оскуолатын коллектива уонна нэһилиэк дыон-сэргэтэ үөрэх үрдүүрүгэр кыһаллан, республикада холобур буолар үчүгэйкээн уонна үйэлээх тутуулаа онорбуттарын кизн тутта кэлсиһибит, билэбит.

Чычымах оскуолата үлэлээбитэ 100 сыллаах историятыгар саамай уустук кэмнэргэ, үөрэни олохтуур саҕана (1920—30 сс.) Афанасьев П.В. директорынан үлэлээбитэ, оттон Мальшевтар династиялара оскуоланы салайан, сайыннаран үлэлээбит сыллара бэйэтэ үйэ аңаарыттан ордор буолбаат!

Үчүгэйтэн үчүгэй үөскүүр диһиллэрэ оруннаах. Чычымах оскуолатыгар уһун сыллара обо туһа, обо дыло, оро кэскилэ диэн айымнылаахтык үлэлээбит уонна үлэһини сылдьар дыон ааттара манна истинник ахтылаллар.

Сана үйэ ылыгар Чычымах оскуолата өссө үрдүк үктэлгэ тахсыбыт туоһута — күлүмүрдэс кизн, сана таас дыбарыас-оскуола киириитэ буолуоба. Үйэ туһары баһарбыт баһа санаа туолуутун чыпчаала ситиһилиннэ! Төһөлөөх дылуй, соргунуй?! Манньк мунура суох үрдүк ситиһини утумнуохтаах ыччат үүнэр-сайдар кэскилэ олохтоннобо. Бу үчүгэин!!!

Түмүккэр, көчкөх ынан көтүппүт көмүс нээкэ уйам — Чычымах оскуолатын историятын дыон-сэргэ билиһинигэр тиздирдэри мин эбээһинэним, сүгүрүйэр махталбынан буолуохтаабын өйдүүбүн.

Уруй-айхал буолуохтун!
Дьол-соргу тосхойуохтун!

Автор



Бястинов-Дьулурба, Герасим Прокопьевич. Киниэхэ суобас диэн баар /Г.П. Бястинов-Дьулурба. - Дьокуускай : Бичик, 2008. - 158 с.:ил. портр.

Автор кинигэбэ учуутал, салайааччы, сытыы бөрүүлээх дэгиттэр талааннаах журналист, “Кыым” хаһыакка өр сылларга айымньылаахтык үлэлээбит, Е.Ярославскай аатынан бириэмийэ лауреата Андрей Лукич Данилов туһунан кини суруйбут кинигэлэригэр итиэннэ дьон ахтыларыгар олобуран сиһилии ырытар, кэпсиир.

Кинигэ бүтэһигэр журналист олобун салҕааччы, тутааччы идэлээх эдэр киһи суруллар.

Айылба саханы киһилии сиэрдээбитэ, олоҕор тутуһар үгэһи, сиэри-туому олохсуппута.

Киһи диэн сахаба үрдүк өйдөбүл. Киһи диэн дьон ортотугар үтүө сиэрдээхтик-майгылаахтык, үрдүк өйдөбүллээхтик олоруу. Ол өйдөбүлтэн «киһилии» сиэр-майгы, «киһи быһыыта», «киһилээхпин диир киһитэ», эбэтэр «киһи буолбатах киһи», о.д.а. өйдөбүллэр үөскээбиттэрэ», — диэн тыллары ааҕабыт.

Бу өйдөбүллэри Андрей Лукич Даниловка сыһыаран эттэххэ, мин саныахпар, Андрей Лукич үтүө сиэрдээх-майгылаах, үрдүк өйдөбүллээх олоҕу олорон ааспыт эбит диэн сыаналыыбын. Ол үгүс дьон ахтыытыттан да туоһуланар.

Мин Андрей Лукич кыһын, Октябрина Андреевнаны, тутуу тэрилтэтин коменданын кытары кэпсэппиттээхпин. Онуоха кини:

— Аҕам олус чизэһинэй киһи этэ. Мэлдьи: «Киһиэхэ суобас диэн баар», — диирэ. Кини курдук аҕыйах киһини билэбин. Уонтан тахса сыл «Кыымга» үлэлээбитэ. Үлэтигэр чаһыы курдук этэ, — диэн аҕатын үтүө тылларынан ахтыбыта.

Ол иһин кинигэбин «Киһиэхэ суобас диэн баар» диэн ааттаатым.

Кинигэ бэчээттэнэн тахсытыгар ахтыы биэрбит дьоннорго дириҥ махталбын биллэрэбин.

Автор Герасим БЯСТИНОВ-ДЬУЛУРБА



Сэрии сылларын оболоро

Герасим Бястинов тыллара.
Анна Бястинова мелодията.



1. Алдырхайдаах уот сэрии
Аймаабыта бар-дьону,
Алаастартан барбытара
Аја дойдуну көмүскүү.

2. Ытык сэрии туоһулар -
Аччык, сут дьыл оболоро,
Күүстээх үлэ күөнүгэр
Кыайыны күүтэллэрэ.

Биирдэ тото аһаабатах,
Ожо буолан оонньооботох,
Сэрии сылларын оболоро -
Сүрэх оспот баастаахтара

3. Суостаах сэрии сиэртибэтэ
Сурук кэлбэт буолбута.
Таптыыр, ахтар ажалара
Сураба суох сүһүтэ.

4. Эрэйи да көрдөлөр
Эрэллээхтэр олоххо.
Кыра, намчы илиилэрэ,
Ухаммыттар кыайыны.

*Герасим Прокопьевич,
Анна Егоровна
суту-курааны,
аччыктааһыны,
оонньооботох ожо саастаах
дьону ытыктаан
Кыайыы 50 сылыгар анаан
1995с.*

*“Сэрии сылларын оболоро”
ырыаны суруйбуттара.*



Бястинов Г.П., Өрүкүнэй Өлөксөй туһунан
кэпсээннэр //Суол тоҕойугар: кэпсээннэр
хомуурунньуктара : [улахан саастаах оскуола
оҕолоругар / сост. А. Е. Захарова, к. филол.
н.]. - Якутскай : Саха сиринээҕи кинигэ изд-
вота, 1988.- С.23-34.

*В сборник вошли произведения
молодых авторов,
в которых затрагиваются
проблемы молодежи и
взаимоотношений в
коллективе,
защиты окружающей среды,
размышления о становлении
личности*



БЭС ДЬАРААҔЫН — Г.Д.БЯСТИНОВ ОЛОҔО, АЙАР ҮЛЭТЭ

Таатта

Бэс Дьарааһын - Г. Д. Бястинов олоҕо, айар
үлэтэ:[суруйааччы 100 сааһыгар ананар]/
Дьонку Сээн, Бястинова С. Г. - Таатта : улус.
типогр.,2002. - 37с. : портр.

БЭРТЭЭХЭЙ БЭЛЭХ

1960 с-ха Саха сиринээби кинигэ издательствота суруйааччы Бэс Дьарааһын-Г.Д.Бястинов «Талыллыбыт айымньыларын» таһаарбыта. Онно саха биллиилээх суруйааччыта Николай Алексеевич Габышев кириин тылы суруйбута баар. Кини суруйааччы олобун, айар үлэтин кылгастык ырыппыта, суолталаабыта. Түмүгэр: «Саха биир талааннаах суруйааччытын Бэс Дьарааһын айымньыларын билингити ыччат эмиэ билиэхтээх, кини сырдык аатын ытыктыахтаах», --диэбитэ.

Н.А.Габышев эппи.э олоххо киirdэ. Бэс Дьарааһын төрөөбүтэ 90 сылыгар улуус, республика иһинэн араас өрүттээх үлэлэр ытыллыбыттара, суруйааччы аата киэнник ааттаммыта.

Чымынаайы орто авторскай оскуолатыгар Бэс Дьарааһын аата инэриллибитэ. Суруйааччы буюу оноруллубута.

Оттон суруйааччы 100 сааһын туолуутун үөрүүлээхтик чиэстээһингэ анаан, Саха Республикатын культуратын Үтүөлээх үлэһитэ, литература чинчиһитэ, краевед, журналист Прокопий Харлампьевич Андросов уонна эдэр учуутал, саха тылын үөрэхтээбэ, суруйааччы хаан аймаҕа Сардаана Герасимовна Бястинова ааҕааччыларга, литератураны интэриэһиргээччилэргэ бэртээхэй бэлэби онордулар.

Суруйааччы туһунан урукку оттүгэр манньк киэнник ырыгыты оноруллубатаҕа. Манна автордар ааҕааччыны Бэс Дьарааһын биirгэ төрөөбүттэрин тустарынан, биirгэ үөрэммит, үлэлээбит, билэр дьоннор ахтыларын хомуйан киллэрбиттэринэн интэриэһиргэтиэхтэрэ.

Итини тэнэ Бэс Дьарааһын дэгиттэр талаана арыйылар. Суруйааччы хомойоххоонньут, бэртээхэй кэпсээнньит, очеркист, драматург, литература чинчиһитэ буоларын ааҕааччылар билиэхтэрэ.

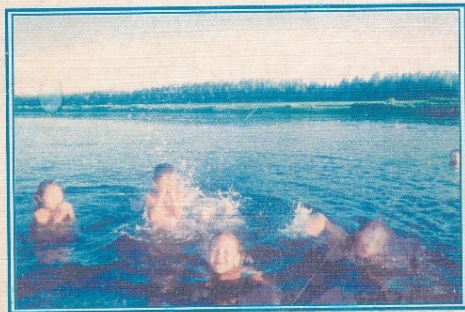
Онон, Бэс Дьарааһын үтүө аата өссө үйэтиэйригэр, кэриэстэнэригэр сүңкөн үлэ толоруллубутугар автордарга махтал эрэ тыллара ананых тустаахтар.

Герасим Бястинов--Дьулуруба
РФ журналистарын союһун чилиэнэ.

2002 сыл ахсынньы ый.

982
Т84-9

Алеша Богдокумов



Туойабын төрөөбүт дойдубун

Чымынаайы — 2003

Туойабын төрөөбүт дойдубун / [ред.
Богдокумов А. А.].- Чымынаайы : Таттинская
улусная типография, 2003. – С.17-18.

Сыанабыл

Алеша Богдокумов Чымынаайы орто авторскай оскуолатыгар 7 кылааска үөрэнэр. Мин кинини саха тылыгар уонна литературатыгар үөрэтэбин.

Алеша үөрэбэр үчүгэй. Көрсүү, сэмэй киһи. Олоххо олус элбэҕи интэриэһиргиир курдук көрөбүн. Спордунан эмиэ дьарыктанар.

Саамай кылаабынайа - аҕа саастаах дьонго ытыктабылынан сыһыаннаһара. Кинилэр олорон, үлэлээн кэлбит үтүө ааттарын кэриэстиир, үрдүктүк тутар. Бу - үчүгэй бэлиэ. Ол да иһин манньк хомуурунньугу бэлэмнээтэбэ, элбэҕи хаһыстаба, биллэбэ.

Итиэннэ төрөөбүт дьонун-сэргэтин олохторун, үлэлэрин, интэриэстэрин, дьобурдарын туһунан түмэн аабааччыларга таһаарара махталлаах дьыала. Холобур, бу хомуурунньукка араас идэлээх, араас дьарыктаах да, аҕа саастаах, ыччат да дьоннор хабыллыбыттар.

Киһиэхэ кыра да наада. Онон Алеша бу үлэтигэр кырдыаҕас киһи ытык мичээрин, алгыһын, эдэр киһи үтүө-ыра санаатын ылыа турдаба. Киһиэхэ, дьонго үчүгэи оҥорортон ордук үрдүк анал олоххо суох эбээт!

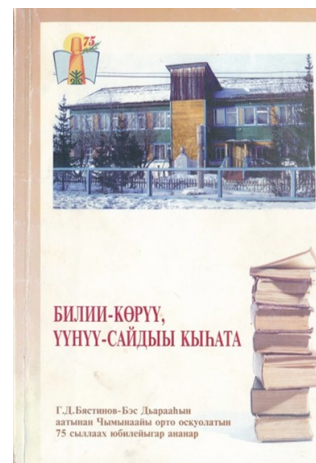
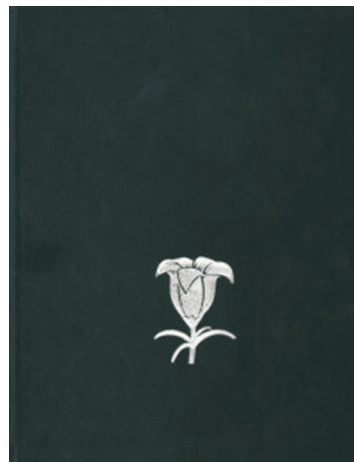
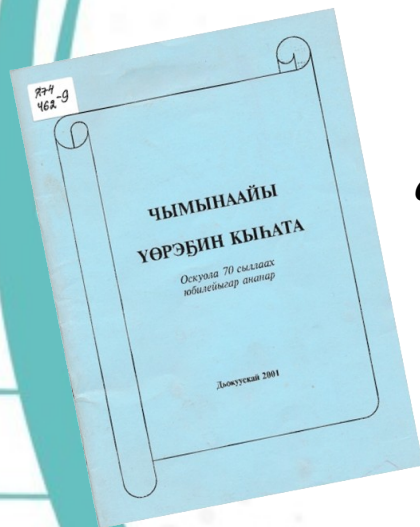
Алеша инникитин өссө дьулуһан, элбэҕи билэн-көрөн истэбин аайы көрүүтэ, эйгэтэ кэниэбэ. Дьонго туһаны аҕалыта элбиэбэ.

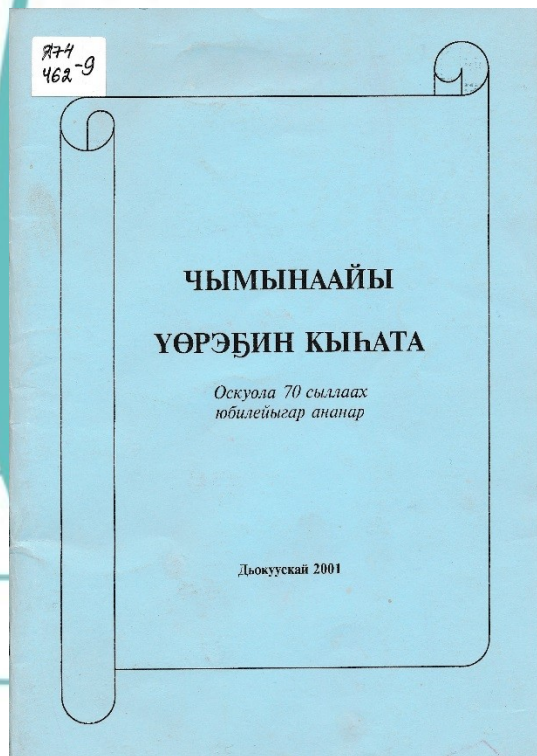
Алеша үөрэбэр, айар үлэтигэр ситиһиилэри, үрдүккэ көтүүнү баҕарабын.

Үтүө алгыһы кытта
РФ журналисттарын союһун
чилиээн Г.Бястинов - Дьулурба.

Олунньу ый, 2003 сыл

**Убаастыыр учууталбыт
Бястинов Герасим Прокопьевич
олобун уонна айар үлэтин туһунан**



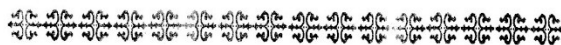


Чымынаайы орто оскуолата 70 сыллаах юбилейыгар анаан РФ уопсай үөрэхтээһинин Бочуоттаах үлэһитэ, история учуутала Анна Ивановна Маркова дипломнай үлэтинэн таһаартарбыт “Чымынаайы үөрэбин кыһата» брошюрата оскуола историятыгар ананар:

- Нэһилиэккэ үөрэхтээһин сабаланыыта***
- Сэрии ыар сылларыгар***
- Начаалынай оскуола сэрии кэнниттэн***
- Чымынаайы абыс кылаастаах оскуолата***

Маркова А.И., Чымынаайы үөрэбин кыһата(Оскуола 70 сыллаах юбилейыгар ананар)/[Г.П.Бястинов ахтыллар]/редактор А.С.Попова. – Дьокуускай, 2001. – 40с.





Бястинова Анна Егоровна

1949 с. Үөһээ Бүлүү улуунун II Үөдүгэй нэһилиэгэр сулууспалаах кэргэнигэр төрөөбүт.

1967 с. Үөһээ Бүлүү Исидор Барахов аатынан орто оскуоланы бүтэрбит, 1969 с. Бүлүү педучилищетын бүтэрэн, Үөһээ Бүлүү 8 кылаастаах оскуолатыгар алын сүһүөххэ учууталлаабыт. 1971 сылтан кэргэнин дойдутугар Чымынаайыга учууталлыр. 1981 с. СГУ саха салаатын бүтэрбит.

4 оҕолоох, 7 сиэннээх. Билигин учууталлыы сылдьар.

Бастагы ырыатын Кыайыы 50 сылыгар анаан 1995 с. айбыт «Сэрии сылларын оҕолоро», иккис ырыатын 2000 с. «Ытык сир» М.Савина тылларыгар оскуола юбилейыгар анаан айбыт.



Бястинов Герасим Прокопьевич

1948 с. Таатта улуунун Соғуй нэһилиэгэр колхозтаах кэргэнигэр төрөөбүт. Чымынаайы алын сүһүөх, Чычымах абыс кылаастаах оскуолатын 1964-65 с. бүтэрбит.

Чымынаайы 8 кылаастаах оскуолатыгар үлэ, ырыа учууталынан үлэлээбит.

1965 с. Бүлүү педучилищетыгар үөрэххэ кирибит.

1968-70 с. армияҕа сулууспалаабыт.

1971 с. училищетын бүтэрбит.

Төрөөбүт Чымынаайытыгар үлэлиир. 1987-1994 с. авторскай оскуола директора.

Айар үлэнэн дьарыктанар, билигин 5 кинигэлээх, саха тылын учуутала. РФ журналистарын союһун чилиэнэ.



Сэрии сылларын оҕолоро

Герасим Бястинов тыллара.
Анна Бястинова мелодията.



1. Аддьархайдаах уот сэрии
Аймаабыта бар-дьону,
Алаастартан барбыттара
Аҕа дойдуну көмүскүү.

2. Ытык сэрии туоһулар -
Аччык, сут дьыл оҕолоро,
Күүстээх үлэ күөнүгэр
Кыайыны күүтэллэрэ.

Биридэ тоҕо аһаабатах,
Оҕо буолан оонньооботох,
Сэрии сылларын оҕолоро -
Сүрэх оспот баастаахтара

3. Суостаах сэрии сиэртибэтэ
Сурук кэлбэт буолбута.
Таптыыр, ахтар аҕалара
Сураҕа суох сүппүтэ.

4. Эрэи да көрдөллөр
Эрэллээхтэр олоххо.
Кыра, намчы илиилэрэ,
Уһаммыттар кыайыны.

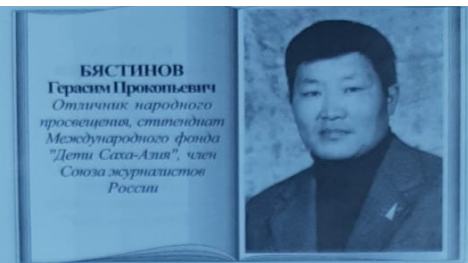


иҕэ





Педагогическая энциклопедия / М-во образования Респ. Саха (Якутия) ; [науч. ред.: Михайлова М. Г. д.п.н., проф ЯГУ, Петрова С. М. д.п.н., проф. ЯГУ ; сост. Иванова В. С.]. - Якутск, Т. 2. - 2003. – С.59.



Родился в 1948 г. в Таттинском улусе. После окончания 8-го класса Чимнайской средней школы в 1963-1964 уч. году работал учителем труда. Учился в Вилюйском педагогическом училище им. Н.Г.Чернышевского. После службы в рядах Советской Армии окончил отделение якутского языка и литературы филологического факультета Якутского государственного университета. В 1981 г. был назначен директором Уолбинской 8-летней школы. С 1983 по 1986 г. он работает учителем якутского языка и завучем Чимнайской школы. С 1986 г. – директор Чимнайской авторской средней школы Таттинского улуса.

Г.П.Быстиннов – неутомимый энтузиаст, пропагандист родного языка, фольклора, культуры. Им немало усилий приложено по воссозданию старинного якутского быта. Кабинет-юрта, музей, созданные Быстинновым Г.П., стали опорой воспитания патриотов земли олонхо. Быстиннов Г.П. существенное внимание уделяет укреплению материально-технической базы школы.

Построены мастерская, кабинет-юрта, музей, подсобное помещение, начальная школа. В результате кропотливого труда всего коллектива школа одной из первых в республике получила авторский статус, ей присвоено имя писателя-земляка Бэс Дьарааһына.

Г.П.Быстиннов – член Союза журналистов России. Ещё со школьных лет его статьи, зарисовки, рассказы печатались в газетах. В 1987 г. признан "Лучшим рабселькором года", в 1999 г. занял первое место на юбилейном конкурсе, посвященном 60-летию газеты "Таатта". За тридцать лет журналистской деятельности им опубликовано в печати около трехсот статей разных жанров. Краевед-исследователь, Гerasим Прокопьевич закончил многолетний труд о 100-летней жизни Усть-Амгинского наслега "Уус-Амма изылыаһа XX-с үйүр". Историю наслега преподаёт в школе на факультативных занятиях. Пропагандист неслеткого учительского труда, он издал первую книгу "Учуттаах аатым үрдүктүк туттун", содержащую рассказы об учителях начальных классов Таттинского улуса.

Прекрасный импровизатор, он не раз занимал призовые места в улусных конкурсах огуоһа. Инициатор и организатор фольклорного фестиваля, музыка учащихся, Г.П.Быстиннов со своей женой, учительницей начальных классов Аиной Егоровной и 4-мя детьми организовал семейный ансамбль коммунистов. Семья Быстиновых – лауреат Всесоюзного смотра художественной самодельности.

Г.П.Быстиннов – известный спортсмен, организатор спортивных соревнований в наслеге. Участник международной конференции ЮНЕСКО, делегат X съезда работников образования республики.





Билии - көрүү, үүнүү – сайды кытата:
(Г.Д.Бястинов - Бэс Дьарааһын аатынан Чымынаайы
орто авторскай оскуолатын 75 сыллаах үлэтин
туһунан үлэлээбит уонна үөрэммит дьоннор
ахтыылара/[Г.П.Бястинов ахтыллар]/[хомуйан
онордо М.П. Прокопьева]. – Дьокуускай: «Дани-
Алмас», 2006. – С.11-12.

«Билии-көрүү, үүнүү-сайды кытата» кинигэбэ Чымынаайы Г.Д.Бястинов-Бэс Дьарааһын аатынан орто авторскай оскуолата 75 сыллаах үлэтин туһунан үлэлээбит учууталлар уонна үөрэнээччилэр ахтыылара киирбит.

Ытыктыыр оскуолабыт үөрэммит, үлэлээбит сүүһүнэн киһиэхэ умнуллубат өйдөбүлү, сырдык изиини сабан, инники олохторугар олук оустаба. Манна үөрэммит аба көлүөнэ ытыктыыр дьоммутугар, эдэр саастарыгар айымньылаахтык үлэлээн ааспыт учууталларга, кэлэр көлүөнэ ыччаттарбытыгар оскуолабытын үйэтитэр сыаллаах өйдүбүннүк кинигэ.





Бястинов Г.П., Олорон-үлэлээн кэлбит олохнут илгэтин туһунан кинигэни хайдах суруйуохха сөбүй? //Утүө мааны дьоммут олохторуттан үлэһит дьону үйэтитэн /[хомуйан онордулар: А.И.Маркова, Г.М.Попова]. – Дьокуускай: Компания «Дани Алмас», 2011. – С.28-29.



Сэрин ветерана, 1974 с. пенсионер, 3 оюолоох: Светлана – Томпо улуунун Сайдыы нэһилиэтин администрациятын специалиһа, Меланья – начальнай кылаас учуутала, Герасим – Российской Федерация үтүөлээх учуутала, Россия иорутун үөрэжиринтин туйгуна, Уус-Амма нэһилиэтин бочуоттаах олохтооҕо. РФ журналистарын союһун чилиэни, 11 кинигэ автор.

Проконий Прокопьевич Бастинев 1998 с. олбугт.

Олорон-үлэлээн кэлбит олохпут илгэтин туһунан кинигэни хайдах суруйуохха сөбүү?



«Орто дойдуга» хаһыат 2010 сыл алтынньы 28 күнүнээҕи №43 ытыктылар суруйааччыбыт Тумарча «Егор Борисовка Михаил Ефимович истиннэ кестөр» дигэн ыстатыйага бэчээттэммит.

Ошо Тумарча маньык суруйбута баар: «Аҕа саастаах көлүнэ үйэбит устатыгар уопастыба олоҕо уларыһымын сэгэс сүрүн түһүмэтин эпитетинэн-хааммытынан билгэн кэллэбит. Бастахытынан – сэрин сут-кураан, ачыктааһын ыар сылла-рынаабы оонньооботох оҕо саастыт кэмэ.

Иккиһинэн – клайыы өрөгөйө, сэрин кэниннээҕи айгыраабыт олоҕу-дьаһабы чөлүгүр түһүрүп күргүөмнөөх үлө сыллара.

Үсүһүнэн – Хрушев Сталин курсун саралааһынын, реформаларын, сүүрбэ сылыннан тутулуохтаах коммунизм олобун кэтэһин кэмэ.

Төрдүһүнэн – Брежнев саҕанаабы улутуруу кэмин уһун сыллара эбэтэр «Коммунизм кэ-лэн ааспытын билиминэ хаалбыт», ээл-дээс олохпут биэр күдүө салгымгыталаах дыйымыта. Бэтининэн – Горбачев саҕанаабы олоуу уларыта тутуу, көнүл эгэр-тыһынар өй-санаа уһуктуутун чэбдик, мөккүрүдэх сыллара.

Алтыһынан – Улуу Советскай Союз сулулуута, коммунистическай идеология эстиитэ. Россия уонна национальнай республикалар бэйини көнүл салайынар суверенитеттаах сыллара. Сэттиһинэн – Путин Россияны сомоҕолуур дьаныардаах дыйымыта, суверенитеты эһингэ тутунаах үлэгэ.

Биһиги олохпут кинигэтин суруйарга санаммыппыт. Онон үлэбит тосхолун Тумарча онорон бизирбит курдук ылынабыт. Арай сэрин кэнинтээн төрөөбүт буоламмыт уот сэрини, суту-курааны, ачыктааһыны харааста истэбит. Оонньооботох оҕо саастаах дьону ыты-гылы көрөбүт.

Ол да иһин «Сэрин сылларын оҕолоро» дигэн ырыаны айбыппыт, суруйбушут.

Олох кинигэтин туһунан үлэни ким баһарар суруйуон соп дии саныыбын. Сигээрбитигэр, оҕолорбутугар хаалараары. Бу үлэбит өтүс элбэх буолсу. Ырыһааһаахха, ырыта-аха, ыллык саанаһы кыбытаахха, матырыйаалларынан, хаччыларынан, битэргэтиэххэ, сааһылаахха наада. Элбэх бириэмэни, толкуйу ирдийиник үлэ эбит.

Биир кыһын устатыгар 1970 сыллаахха дээрэ олоҕушутун бүтүрдүбүт. Онон икки-үс сыл устатыгар суруйууһубут быһылаах.

Дьааһааччыларга дьоммутугар-сэргэбитигэр туох туһунан суруйуохпутун сөбүтүр маньык санаалары тиэрдибүт;

1. Армияҕа (Герасим Прокопьевич икки сыл сулууссалаабыта). Анна Егоровна икки сыл кэтэситтэ. Бүлүү педучилищетыгар үс сыл биһиргэ үөрэммиһит. Ити сыллар усталаах-туоратыгар омуна суох тыһыынчапан устука «Таптал суруктара» суруллубуттара бааллар. Олор туспа кинигэтин да тахсар кыахтаахтар.

2. Чымынааһыга 35-36 сыл устатыгар пенсияҕа тахсыахпыттар дээрэ үлэлээтэхпит. Ол кэмнэргэ биһиргэ үлэлээбит үлэтиннээхтэрбит, үөрүһүт оҕолорбут тустарынан, ситиһилэр, туруоруулар уо.д.а. Национальнай Концепцияны олоххо киллэрин, Америкаҕа сылдыны, араас фестивалларга, хомус эйгэтигэр кыттыы, дакылааттары суруйуу, конкурстарга кыт-тыы, партиянай аҕабыны салайымы уо.д.а.

3. Бэчээккэ тахсыбыт кинигэлэрбит, республика бэчээтигэр тахсыбыт ыстатыйаларбыт тустарынан, холобурдаан эттэххэ:

- 1) Уус-Амма кинигэ. Нэһилиэк олобун-дьаһабын кэспир кинигэ. 2000 с. 186 стр.
- 2) Учутал аатын үрдүктүк тутан. Очеркалар. 2000 с. 128 стр.
- 3) Америкаҕа сырыттаха: Суоллаары очерк. 2000 с. 36 стр.
- 4) Алтан чуоранан аргыстаах. (учууталлар тустарынан очеркалар) 2002 с. 127 стр.
- 5) Учутал-уһууааччы (учууталлар тустарынан очеркалар) 2002с. 132 стр.
- 6) Кэскили түстэччиһир. 2004 с. 146 стр.
- 7) Турдарбын халлааһа тийиһим этэ. (Суол үлэһиттэрин тустарынан) 2004 с. 200 стр.
- 8) Таатта улууһа, Харбалаах. 2005 с. 455 стр.
- 9) Тутуу- сайдыыбыт кэскил. (тутааччылар тустарынан) 2005 с. 224 стр.
- 10) Сүгүрүгүр сырдык кыһабыт. (Чымыах оҕолорун туһунан) 2006 с. 318 стр.
- 11) Кинигэ суоһа дигэн баар. 2008 с. 160 стр.

4. «Байанай» сурунаалга бэрт элбэхтик «Суоллаары бэлиттээһиннэрибит» бэчээттэммит-тэрин ааҕааччылар сэргээн бэлиттээччилэр. Ол курдук Герасим Прокопьевич Верхоньскай-га иккитэ, Анаабырга, Бүлүүгэ бултуу сылдыбыта. Онуоха тэрийэн-бэрийэн, дьаһайан-атааран Анна Егоровна үтүс сыратын- сыбатын бизирдэ, алгыһа тиийдэ.

5. Республика араас хаһыаттарыгар 400-кэ ыстатыйалары бэчээттэппиһит дьэбэ-титигэр наапкаларынан хараллан сыталлар. Олору бэрийэр туспа түбүк. Үлэлээбит уду-супт, нэһиликсит үлэһиттэрин тустарынан суруйбушут үтүс бириэмэни ыллаба, түбүгү эрийдэ.

6. Араас таһымнаах быыбарлары ытыһыһыһытын нэһиликсит дьон ама өйдүүллэр иһин. Хас биридин нааһын хастыгыта да сылдыһабыт төһөлөөх элбэхтик агитациялаабы-һыт, телевидениһинэн чуопчаарбыппыт буолуой? Эт киһи эгэйэр, сыа киһи сылайар кэмнэ-рэ этиһэр буолбаат!

Төһөлөөх элбэх артыыстар, спортсменнар, депутаттар, тойоттор-хотугутар биһиги дьэ-битигэр, нэһиликситигэр сылдан аасынгаттара буолуой. Анна Егоровна төһөлөөх киһини аһатан-сигээн, күндүлээн остуолугар олоҕубуһун, арааһа ааһан сиптэһкин.

7. Биһиги олорон кэлбит олохпутугар ытыһыһылар аймах-билэ дьоннорбут, тус доҕоттордоохпут, сылдыр хонор атастардаахпыт. Кинилэр тустарынан кинигэбитигэр бу-гуччу кириэхтээхтэр.

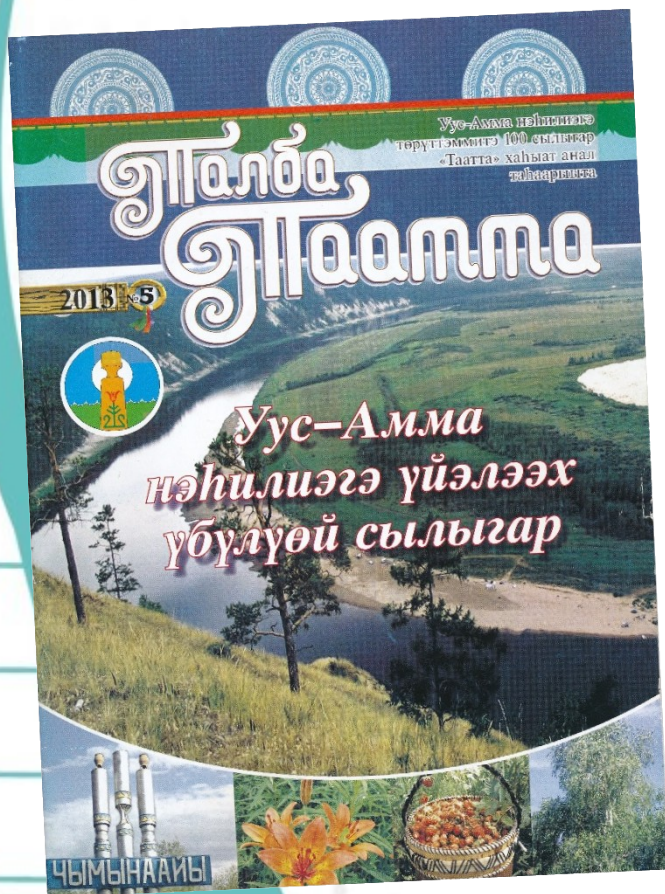
8. Биһиги 4 оҕолоохпут. Кинилэр «Мясной двор» дигэн тэрилтэни салайаллар. Спорду-нан дьарыктаналлар. Айылҕаны таптыһаллар. Кинилэр тустарынан кинигэбитигэр бочум-наах миһэтэ аныаһаахха.

9. Биһиги 10 сизиннээхпит. Күмүт- ыйыт киһилэртэн тахсар. Олоҕу салгыыр кэскил-лэрибитигэр кинигэбит улахан кэрһиэ анаһар буолуохтаах.

10. Биһиги даачааһаахпыт. Оҕолорбутун, сизинэрибитин үлэҕэ иитэр кыһабыт буолар бу даачабыт. Сири, сибэккинни, күнү наһаа таптыһыбыт.

Түмүктээн эттэххэ: киһиэхэ олох биһирдэ бэриллэр. Киһи дигэн тыл кэрэтик иһиллэр. Он-тон онук киһи олоҕун кинигэтин хайаан да суруйуохтаах!!!

Анна, Герасим Бастиневтар,
2011 күнүн тутар



Уус-Амма нэһилиэгэ үйэлээх үбүлүөй
сылыгар //Талба Таатта :(улуус олобун,
историятын сырдатар сурунаал). – 2013. – №5. –
С. 10-12.



ОРДЕННАР КАВАЛЕРДАРА



Самойлов Демьян
Васильевич
Октябрь-рев.
орденн кавалера



Федорова Марфа
Михайловна
Улз Кыһыл знамята
орден кавалера



Айтосова Анна
Артёмовна
Бочуот Знага орден
кавалера



Бичонина Ирина
Михайловна
Бочуот Знага орден
кавалера



Хойатов Игор
Артёмович
Бочуот Знага орден
кавалера



Протопопова
Хаталина
Александровна
Лаван аат орден
III ст. кавалера



Большаков
Аркадий
Лаван аат орден
III ст. кавалера



Прокофьева Мария
Петровна
Россия үөрэтиришин
үтүрүлүүх үлэһитэ



Быстанов Герасим
Прокофьевич
Россия үөрэтиришин
үтүрүлүүх үлэһитэ



Артыухин Олег
Николаевич
РСФСР үөрэтир.
түбүгү.

РОССИЯ НАҔАРААДАЛААХТАРА



Посельская Валенти́на
Матвеевна
СФ үөрэтиришин
түбүгү, Россия
Бочуот. Грамотата



Савина Галина
Матвеевна
РФ үөһүс үөрэ-
тиришин Бочуот-
таах үлэһитэ



Маркова Анна
Ивановна
РФ үөһүс үөрэ-
тиришин Бочуот-
таах үлэһитэ



Большаков
Василий Егорович
РФ үөһүс үөрэ-
тиришин Бочуот-
таах үлэһитэ



Богданукова
Ирина
Кульмашкина Россия
үөрэтиришин
Бочуот. Грамотата



Иванова Лена
Дмитриевна
Россия үөрэтиришин
Бочуот. Грамотата



Табунавская Августина
Николаевна Россия
Эрэмиян Бочуот.
Грамотата



Елсева Раиса
Николаевна
Россия Эрэмиян
түбүгү



Тыстыхова Анастасия
Гаврильевна
Россия Эрэмиян Бочуот.
Грамотата



Кривонозжская Людмила
Гаврильевна
Россия социаль.
эрдэмн. Бочуот.
Грамотата

НЭҔИЛИЭЖ БОЧУОТТААХ ОЛЮХТООХТОРО



Быстанов Герасим
Прокофьевич



Савяев Виктор
Медведевич



Артыухин Олег
Николаевич



Атасшев Семей
Николаевич



Бахиров Кулья
Гаврильевич



Савина Надежда
Николаевна



Айтосова Мария
Дмитриевна



Кривонозжская Людмила
Гаврильевна



Потов Дмитрий
Афанасьевич



Макаров Аляксей
Григорьевич



Артыухин Анатолий
Николаевич



Посельская Валенти́на
Петровна



Любченко Владимир
Филиппович

ЫҤЫК ЫАЛЛАР

12



**Айтосова Анна Арте-
мьевна** 1926 сыллаахха от-
ыйын 1 күнүгэр Таатта оройуонун
Докосорон нэһилиэгэр далаан дьах-
тарга кэлэрин төрөөбүт. 1944 сыллаахха
Антон Василий Дмитриевичтыл
ыал буолбуттара. Кэргэнэ Василий
Дмитриевич 1916 сыллаахха Уус-Ам-
ма нэһилиэгэр далаах кэргэнгэ
төрөөбүт. Кинилэр 10 оҕону төрөтөн
интин, улаатынарар, үөрэттэрэн мад
онторгообуттара. 37 сизиннэхтэр, 32
хос сизиннэхтэр.



Савяева Андреевна 1928
сыллаахха ахсынньы 1 кү-
нүгэр Уюйада Нестановар дьах кэрг-
тэтигэр төрөөбүт. Дьах кэргэн
ада баһылыга Гавриил Николаевич
Финюковон уулууттар 1926 с. сүтүннэи
27 күнүгэр төрөөбүт. 1951 сыллаахха
сүтүннэи 17 күнүгэр көрүһүннэригэр
олукторун холбообута. Онтон 58 сыл
устата саран сарынарарыттан оһонон,
тал байларарыттан аһаһон, ыдыах-
тик-эйлэхтик оһоробуттара. Гавриил
Николаевич уонна Савяева Андре-
евна 7 оҕону төрөтөн, үөрэхтээх дьон
онторгоонор, үтүө улаат дьон буол-
дулар. 20 сизиннэхтэр, 11 хос сизин-
нэхтэр.



**Бичонина Ирина Михаи-
ловна** 1930 сыллаахха төх-
сүннэ 31 күнүгэр Таатта оройуонун
Уус-Амма нэһилиэгэр «Кыһыл Хайа»
колхозка холбоһууах кэргэнгэ иккис
оҕонун төрөөбүт.
Дмитрий Афанасьевич 1930
сыллаахха Уус-Амма нэһилиэгэр
«Кыһыл Хайа» колхозтар төрөөбүт.
Кэп 1930-1954 сылларга Советскай
Армия кэркэстиир сулууспалаабыт,
улах тыыл эстэрэна. Хомолтоһорун
үөрүү-ирити тэҥэ, үлэстэн, бэлтэ-
бэлтэ хүүс-хоһо буһаат олукун
аргыһа Ирина Михайловна Бичони-
наны кытары 55 сыл биһирэ оһорон
кэллилэр. Ыллитин Ирина Михаи-
ловна уонна Дмитрий Афанасьевич
бачуоттаах сыһаанынан оһорол-
ор, 3 оһоролоттор, 12 сизин уонна хос
сизиннэхтэр.



*Уус-Амма нэһилиэгин төрүттэниитэ:/
бырайыак ааптара Е.В.Васильев; /[Г.П.Бястинов
ахтыллар]/хомууйан онордулар: Е.В.Белолобская,
Е.В.Белолобская, М.Н.Григорьева; редактор
А.Т.Григорьева. – Ытык Күөл: «Таатта» хаһыат
редакцията, 2022.-С.52.*



◆◆◆ УЛУУС, НЭНИЛИЭК БОЧУОТТААХ ОЛОХТООХТОРО ◆◆◆



Антоев Гаврил
Иванович



Даибанныров
Иннокентий
Егорович



Мординов
Алексентий
Егорович



Протопопов
Семен
Иванович



Талпаев
Егор
Артемович



Самыров
Демьян
Васильевич



Табунанова
Парасковья
Егоровна



Табунанов
Георгий
Тимофеевич



Татаринов
Семен
Никитич



Саввин
Иван
Павлович



Посельская
Раво
Семеновна



Большаков
Артеми
Артемович



Нейтманов
Михаил
Андреевич



Саввина
Зоя
Степановна



Нестерева
Мария
Михайловна



Кривошапкин
Гаврил
Никифорович



Антоев
Егор
Иннокентьевич



Прокольева
Мария
Петровна



Арзунов
Александр
Семенович



Терков
Василий
Дмитриевич



Власов
Гаврил
Гаврилович



Макаров
Айал
Григорьевич



Рахлев
Олег
Дмитриевич



Винокуров
Руслан
Виссарионович



Арылахов
Олег
Иннокентьевич



Антоева
Мария
Дмитриевна



Блахров
Кузьма
Гаврилович



Слепов
Виктор
Мефодьевич



Бястинов
Герасим
Проколыевич



Арылахов
Анатолий
Иннокентьевич





“Силиһэ суох мас үүммэт. Көлүөнэлэр силистэрэ ааспыт олохтон тардыһар. Ол силис – история. Кини силигилиир сүмэһинэ – кырдьык. Дьон ааспыт умуо суохтаах. Умунна да силиһэ суох буола түһэр”, - диэн тыллары хас бэчээттэппит кинигэм аайы туһанабын, суруйабын.

Киһиэхэ биирдэ бэриллэр олох хайдахтаах кэрэтин, күндүтүн, умсулбаннаабын сааһыран иһэн өйдүүр эбиккин. Эдэр эрдэххэ ол туһунан эргитэ-урбата толкуйданыллыбат буолара. Күн-түүн, сыл-хонук түргэнник да элэстэнэн ааһар эбит. Дьэ билигин, арыый да сааһыран, күн-дьыл халтайга ааспатын туһугар мөхсөбүт, тиргиллэбит. Туох эрэ дьохуннаабы онороору, ситиһээри. Арай, кэннигин хайыһан көрбүтүн – кураанах буоллун. Дьон-сэргэ, оҕолорун, сиэннэрин туох диэхтэрэй? Дьэ ол иһин, булчут киһи кэриэтэ, хас биирдии киһи олорон ааһар олоҕор “өттүк харалаах, илии тутуурдаах”, туох эрэ умнуллубаты оноруох тустаах диибин. Көлүөнэлэр силистэрэ ол иһин ааспыт олохтон тардыһан эрдэбэ. Ону биһиги умнуо суохтаах буоллахпыт..

Герасим Бястинов- Дьулурба

